

воспитании личности, выделена внеучебная деятельность как мощное средство эстетического воспитания студенческой молодежи, охарактеризованы особенности эстетического воспитания будущих педагогов, определены и описаны основные функции зарубежного искусства, как средства эстетического воспитания студентов педагогических вузов во внеучебной деятельности, а именно: формирование представления о культуре как о социальном феномене; достижения эстетического самоопределения; развитие эмпатии и навыков ведения межкультурного диалога.

Ключевые слова: эстетическое, воспитание, студенты, искусство, учителя.

The article analyzes the concept of artistic culture. Its role in the aesthetic education of the individual is considered, extra-curricular activities as a powerful means of aesthetic education of students are singled out, the features of aesthetic education of future teachers are represented, the main features of foreign art as a means of aesthetic education of students of pedagogical universities in extracurricular activities are defined and described, such as: forming an idea of culture as a social phenomenon; achieving aesthetic self-determination; development of empathy and skills of intercultural dialogue.

Keywords: aesthetic, education, students, art, teachers.

УДК 378.016:784

Г.О. Білозерська, Т.О. Лозінська
м. Вінниця, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ХОРОВОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

Постановка проблеми. Стан музичної освіти й виховання, так само як і підготовка педагогічних кадрів, у наш час потребують розробки проблем підвищення професійної компетентності вчителя.

Учитель музичного мистецтва – центральна, часто єдина фігура в усьому різноманітному процесі шкільної музично-просвітницької роботи. Його ініціатива, ентузіазм, професійна кваліфікація фактично вирішують долю музичного виховання в школі, успіх або неуспіх усієї справи. Саме вчитель музичного мистецтва покликаний формувати високі художні смаки, різносторонні музичні інтереси школярів.

Основою музичної роботи з дітьми, які вчаться в загальноосвітніх навчальних закладах, є, як відомо, хоровий спів. Він займає особливе місце за своїм значенням як живий і творчий процес відтворення музично-художніх образів. Ніяка інша форма занять не викликає такої активності й підйому в учнів, як спів хором. Завдання хорового співу полягає в тому, щоб за його допомогою виховати в учнів моральні якості, прилучити учнів до музичного мистецтва й хорової культури, познайомити їх з найкращими зразками класичної музичної спадщини та народної творчості, навчити правил хорового співу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Про необхідність розробки цієї теми у своїх працях говорять О. Апраксина, Л. Арчажникова, Р. Верхолаз, Н. Добровольська, Д. Зарін, З. Квасніла, О. Ростовський, Г. Стулова, В. Яконюк. Різним аспектам професії вчителя музики присвячено роботи Е. Абдулліна, Г. Падалки, О. Рудницької та інших, однак проблема вдосконалення професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, зокрема підготовка до хорової роботи в школі, у сучасних умовах навчання лишається в педагогіці недостатньо дослідженою.

Тому мета нашої статті – розкрити особливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до хорової роботи в школі.

Виклад основного матеріалу. Новітні наукові дослідження в галузі музичної педагогіки і досвід роботи шкільних передових педагогів, а також історичний досвід свідчать, що хорове виховання впливає не тільки на емоційно-естетичний розвиток особистості дитини, але й на розумовий. Достатньо вказати на те, що виховання слуху й голосу позначається на формуванні

мови. А мова, як відомо, є матеріальною основою мислення. Окрім того, виховання музичного ладу і метроритмічного відчуття пов'язано з утворенням у корі мозку людини складної системи нервових зв'язків, з розвитком здатності її нервової системи до якнайтоншого регулювання процесів збудження і гальмування (а разом з тим і інших внутрішніх процесів), що протікають в організмі. Ця здатність нервової системи, як відомо, лежить в основі будь-якої діяльності, в основі поведінки людини. Помічено також, що планомірне хорове виховання сприятливо впливає і на фізичний розвиток дітей.

Діяльність учителя музичного мистецтва неможлива без достатньої вокальної й диригентсько-хорової підготовки, яка потребує вміння читати хорові партитури, диригувати, володіти методикою постановки голосу, а також знання особливостей роботи з хором. Вокально-хорова діяльність, як і будь-яке явище, постає як цілісна система з доцільною організацією всіх її структурних компонентів. Осмислення сутності структурних компонентів діяльності, їхнього взаємозв'язку та взаємозалежності лежить в основі методичної оснащеності вчителя-професіонала, забезпечуючи усвідомлену реалізацію виконуваної діяльності.

Читання хорових партитур поповнює знання стилів і особливостей хорового письма різноманітної хорової музичної літератури. У вчителя розвивається слухова сфера, виробляється вміння осмислювати й уявляти внутрішнім музичним слухом звучання твору, всебічно його аналізувати. Уміння читати партитуру допомагає чути звучання кожної хорової партії, співати будь-який з голосів партитури, що сприяє освоєнню твору загалом.

Навички диригування, знання особливої системи рухів рук дозволяють учителю моделювати музичний образ і втілювати його в тому або іншому конкретному звучанні. Учитель, який оволодів диригуванням, уміє координувати свої рухи, наприклад, диригувати однією рукою та одночасно іншою грати партитуру; показувати вступ і зняття на будь-яку частку такту, динамічний розвиток, взяття дихання тощо.

Курс вокального класу дає вчителю основи методики співацького розвитку, зокрема озброює його практичними прийомами дії на голосовий апарат для організації правильного його функціонування – вироблення співацького дихання, артикуляції, дикції, відчуття високої позиції тощо. Знання специфіки вокальної роботи допомагає вчителю осмислити шляхи вдосконалення слухових навичок школярів на основі слухання й підстроювання голосів у тембровому та динамічному співвідношенні, а також вироблення чистоти інтонації. Загалом вокально-хорова робота вимагає від учителя вміння стежити за чистотою інтонації, ладом, ансамблем, дикцією, тембром, диханням; управляти темпом, динамікою, агогікою, штрихами, фразуванням у процесі хорового звучання твору; привчати школярів співати по руці диригента.

Хор – це творча співдружність дитячого колективу, що сприяє вихованню почуття колективізму, товариства. Засобами хорового співу виховується любов до народу. Співи й музика в загальноосвітніх навчальних закладах вносять бадьорість і життєрадісність у навчальну роботу школярів, сприяють підвищенню активності й дисципліни. Хоровий спів – найголовніший засіб художнього виховання в школі: він є невід'ємною складовою частиною естетичного виховання, великою організуючою та дисциплінуючою силою виховання учнівського колективу.

У майбутнього вчителя музичного мистецтва мають бути сформовані навички й уміння:

- внутрішньої інтонації партитури;
- виконавського та вокально-хорового аналізу творів;
- використання основних художньо-технічних засобів;
- гнучкого варіювання прийомів управління хоровим звучанням;
- знаходження нових, нестандартних, ефективних художніх засобів вирішення виконавських завдань.

Для поглиблення вищезазначених знань, розвитку й удосконалення навичок і вмінь учителю необхідно:

- постійно розвивати й удосконалювати музично-слухові уявлення;

- збагачувати свій слуховий досвід, розвивати вокально-хорове мислення, здатність глибоко проникати в музичний задум твору й утілювати його в конкретному хоровому звучанні;
- володіючи основними прийомами диригентської техніки, уміти самостійно знаходити їх, застосовувати, творчо варіювати та вдосконалювати;
- знати основи диригентсько-хорової методики з урахуванням специфіки викладання в загальноосвітніх навчальних закладах [1, с. 66].

Тому можна без перебільшення сказати, що професія вчителя музичного мистецтва — одна з найскладніших для педагога-музиканта. Ця складність полягає, перш за все в тому, що вимагає від фахівця універсальності, адже окрім знань у галузі методики вокально-хорової роботи з дітьми, учитель музичного мистецтва має добре володіти інструментом, бути всебічно розвинутою людиною не тільки в галузі музики, але й інших мистецтв. Він має вміти образно й доступно висловити школярам найважливіші закономірності музичного мистецтва. Але найголовніше — учитель повинен любити дітей і музику, уміти спілкуватися з класом, творчо ставитися до процесу музичного виховання.

Підготовка майбутнього вчителя музики до хорової діяльності в навчальному закладі, на наш погляд, вимагає вивчення додаткової літератури з проблем вокально-хорової роботи. В досягненні майстерності управління хором важливу роль відіграють регулярні відвідування концертів різних хорових колективів, участь у методичних конференціях, творче спілкування з видатними хоровими диригентами.

Процес професійної підготовки майбутніх учителів музики здійснюється в різних класах музично-педагогічних навчальних закладів; реалізується під час вивчення комплексу спеціальних дисциплін. Важливе місце серед них займає дисципліна, іменована «Хоровий клас». Загальновідомо, що психологічна впевненість майбутнього фахівця зростає перед початком практичної діяльності за умови, якщо він засвоїв: мету й завдання майбутньої роботи, принципи її організації, зміст майбутньої професійної діяльності, форми організації діяльності, можливу послідовність (варіанти) її виконання, методи навчання й виховання, літературу науково-методичного характеру в цій галузі. Здійснення вокально-хорової діяльності пов'язано з послідовною реалізацією логічно зв'язаних між собою етапів відображення творів хорового мистецтва.

Прийнято виділяти два основні етапи вокально-хорової діяльності: етап самостійної підготовки вчителя музики до роботи з навчальним хором і етап безпосередньої взаємодії вчителя з хором [5, с. 93].

Перший етап пов'язаний з вивченням хорового твору за інструментом або по слуху. На цьому етапі використовуються такі види діяльності, як: а) гра хорової партитури і супроводи твору на інструменті, спів хорових партій і хорової вертикалі, аналіз засобів музичної виразності; б) засвоєння історико-теоретичних відомостей про твір і його авторів; в) планування майбутньої роботи з хором.

Другий етап включає два взаємопроникаючі процеси: а) процес «настройки виконавського інструмента», пов'язаний з формуванням вокально-хорових навиків у учнів; б) процес роботи над хоровим твором, який включає пошук і реалізацію вокально-хорових виконавських засобів для розкриття значення і змісту хорового твору.

Важливе значення для підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до хорової роботи в школі має диригентська практика. Вона націлена на формування готовності студента до самостійної хормейстерської діяльності і припускає вирішення низки важливих завдань у підготовці вчителя музичного мистецтва:

- поглиблення й закріплення отриманих на диригентсько-хорових і музично-теоретичних дисциплінах знань, умінь і навичок, їх реалізації на практиці;
- стимулювання інтересу до самостійного пошуку найефективніших методів і прийомів роботи над хоровим твором;
- розвиток загальнопедагогічних умінь — конструктивних, організаторських, комунікативних, дослідницьких тощо;

- розвиток і закріплення в студентів бажання працювати з хоровими колективами, прагнення вдосконалювати свої спеціальні знання, уміння і навички в галузі вокально-хорової роботи;
- формування необхідних для керівника хорового колективу особистих якостей, як-от: воля, ініціатива, тактовність, відчуття міри, швидкість реакції в реагуванні на хорове звучання, дисциплінованість, витримка і т. п.;
- розширення репертуарного багажу для змішаного й різних однорідних хорових колективів.

Мета хорового співу на уроках музичного мистецтва в школі – сприяти творчій самореалізації школярів за допомогою хорового виконання. Перед учителем поставили завдання постановки й розвитку голосу, формування вокально-хорових навичок, виховання вокального слуху як важливого чинника співу в єдиній співацькій манері, виховання організованості, уваги, відповідальності в момент колективного музичення учнів, бо хор – це «збір однодумців»; розвиток музичних здібностей дітей і потреби молодших школярів у хоровому співі як мотиваційного компонента готовності до подальшого саморозвитку.

Висновки. Отже, робота вчителя музичного мистецтва з дітьми має будуватися з урахуванням принципу спадковості в організації вокально-хорового виховання. А хормейстерська практика на уроках з хорового класу є тією творчою лабораторією, де майбутній педагог має нагоду практично використовувати накопичений ним на заняттях з диригентсько-хорових дисциплін багаж теоретичних знань і практичних умінь та навичок для підготовки до хорової роботи в школі.

Література:

1. Арчажникова Л. Г. Профессия: учитель музыки : кн. для учителя / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Емельянов В.В. Фонопедический метод формирования певческого голосообразования. Методичні рекомендації для вчителів музики / В.В.Емельянов. – Новосибирск: «Наука», 1991. – 39с.
3. Лашенко А.П. Хоровая культура: аспекты изучения и развития / А.П. Лашенко. – Київ: «Музична Україна», 1989. – 136с.
4. Огороднов Д.Е. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе \ Д.Е. Огороднов. - Київ: «Музична Україна», 1988. – 132с.
5. Пігров К.К. Керування хором \ К.К.Пігров. – К.: 2-е, випр. и доп., 1964. – 202с.

У статті розкрито особливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до хорової роботи в школі. Автори підкреслюють, що підґрунтям для формування основних професійних компетенцій учителя музичного мистецтва в практиці вишівської підготовки мають бути курси диригування, вокального класу, хорового класу. Робота вчителя музичного мистецтва з дітьми має будуватися з урахуванням принципу спадковості в організації вокально-хорового виховання.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, вокально-хорове виховання, хоровий спів.

В статье раскрываются особенности подготовки будущего учителя музыкального искусства к хоровой работе в школе. Авторы подчеркивают, что основой для формирования основных профессиональных компетенций учителя музыкального искусства в практике вузовской подготовки должны быть курсы дирижирования, вокального класса, хорового класса. Работа учителя музыкального искусства с детьми должна строиться с учетом принципа преемственности в организации вокально-хорового воспитания.

Ключевые слова: учитель музыкального искусства, вокально-хоровое воспитание, хоровое пение.

In the article are opened up the features of preparation of future teacher of musical art to choral work at school. Authors underline that by basis of forming the main professional competences of teacher of musical art in a practice of high school preparation must be courses of conducting, vocal class and choral class. Work process of the teacher of musical art with children must be built taking into attention the principle of succession in organization of vocally-choral education.

Keywords: teacher of musical art, vocally-choral education, choral singing.